

Rondalles, llegendes i mites

Joan Amades

Propostes educatives

Rondalles, llegendes i mites

Rondalles, llegendes i mites

Joan Amades

Edició de Julieta Torrents i Elisabet Contreras

Selecció i propostes educatives de
Mapi Ballesteros, Glòria Bordons, Joan Calsina,
Elisabet Contreras i Julieta Torrents

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions

Índex

<i>Pròleg</i>	9
La Ventafocs	13
En Filoseta	39
Margarideta	53
La Tarongeta	61
El gegant de l'ull al front	75
En Set Homes i en Set Geps	83
La flor del panical	97
Llegendes de fenòmens naturals	111
El rei i la velleta	127

El rei i el joglar	129
El pont del diable.	135
El cavaller de Milany	141
La comtessa Berenguella	145
El salt de la reina mora	153
El cavaller sant Jordi i l'ajut a la conquesta de València	157
La mort del Cap d'Estopa.	163

Pròleg

Aquest llibre és una antologia de textos de Joan Amades acompanyats d'orientacions educatives i s'adreça als docents de tots els nivells educatius i també al públic familiar. Des dels inicis del llenguatge, històries, poemes i contes han estat utilitzats per transmetre coneixements, valors i identitat cultural a les generacions successives. La literatura de tradició oral, anònima i col·lectiva, ha estat constantment reelaborada al llarg dels segles pels seus narradors. Des dels seus inicis orals fins a les recopilacions escrites, com *Les mil i una nits* i *Contes de fades* d'Andersen, aquesta literatura ha contribuït a forjar la identitat cultural, a evidenciar la seva universalitat i a reflectir la naturalesa humana.

Les formes folklòriques, com rondalles i contes, tenen un paper crucial en la formació literària dels infants: els introdueix en un món imaginari col·lectiu i els proporciona signes d'identitat cultural. Tot i que aquesta literatura no estava inicialment destinada als nens, al segle XIX va esdevenir fonamental en la seva educació.

A mesura que la societat es va alfabetitzar, la transmissió oral de la literatura popular es va anar interrompent i l'escola ha assumit la responsabilitat de difondre aquest patrimoni. La literatura de tradició oral no només té valor estètic, sinó també un poder formatiu i alliberador. A través d'aquesta obra, els docents poden explorar com aquesta literatura pot contribuir al desenvolupament integral dels estudiants, fomentant el pensament crític, la creativitat i la comprensió intercultural.

L'obra recollida per Joan Amades és molt extensa i és per això que en aquesta edició us en proposem una selecció pensada des d'un punt de vis-

ta educatiu, en la qual s'ha mirat que hi hagués un equilibri en els diferents aspectes. D'entrada, hem procurat un equilibri entre llegendes, que es vinculen a un fet històric o un punt geogràfic concret, i rondalles, que són una narració meravellosa. També hi ha representats diferents arquetips de personatges que apareixen a les obres: gegants, noies espavilades, reis... Finalment, hi ha una mostra variada de narracions humorístiques, reflexives o d'enginy, entre d'altres, de temàtiques diverses que connecten amb les inquietuds socials actuals.

Al final de cada narració hi ha unes orientacions educatives, basades en les situacions d'aprenentatge, que pretenen ajudar els docents en la mediació del text. Les orientacions són generals i estan pensades perquè es puguin adaptar als diferents nivells educatius, des de l'educació primària fins a la universitària. Estan pensades per poder-les emmarcar dins el context educatiu actual, amb una mirada àmplia i transversal, i per això parteixen del plantejament de les situacions d'aprenentatge.

En primer lloc, hi ha un apartat de context general de la proposta i el rept que es planteja. A continuació, es descriuen uns objectius d'aprenentatge, que s'ha procurat que es focalitzin en aspectes diferents de la competència literària. Per acabar, es proposen unes activitats que es divideixen en dues parts: una primera part de lectura i interpretació del text i una segona part d'activitats de desenvolupament amb relació als objectius. La tipologia d'activitats també és diferent: algunes se centren més en la recepció i la teoria literària, d'altres són més creatives i d'altres són de caràcter interdisciplinari.

Així, amb aquesta obra, que neix d'un projecte d'investigació titulat «La literatura popular i de tradició oral a l'educació literària de futurs docents» (REDICE22-3381), volem reivindicar la riquesa de la literatura de tradició oral i el seu valor patrimonial, cultural i identitari, així com la importància que té dins el context educatiu.

Elisabet Contreras
Julieta Torrents

La Ventafocs

Heus ací que una vegada hi havia un home vidu amb una noieta més bona que el pa i molt bona feinerera que li cuinava el dinar, li feia el llit, li endreçava la casa i rentava tan bé com la seva mare. Però el bon home estava tot amoïnat i tenia por que la seva filleta, trobant-se tot el dia sola perquè ell havia d'anar a treballar, s'enyoraria; i per donar una altra mare a la seva filla es va tornar a casar.

Es va casar amb una vídua que també semblava molt bona dona, que tenia dues filles més grans que la del marit i que feien veure que estimaven molt la seva germanastra. Els primers dies tot van ésser petons i abraçades, i tant la madrastra com les germanastres tot era cor què vols cor què desitges. Aviat, però, es van mudar els daus i tot el que els primers dies van ésser moixaines i gràcies, es va tornar renys i reganys, tant de la madrastra com de les seves filles. Li van prendre vestits bons i bonics que tenia, se'ls van posar elles, que hi anaven totes mudades, i a la pobra noieta li van fer posar un vestidot de borres, la feien fer de fregallot i d'escarràs i tot el dia la feien estar a la cuina ventant foc. Sempre anava tota bruta de cendra i no l'anomenaven per altre nom que la Ventafocs. I com que era més bonica que les seves germanastres, que per això li tenien tanta enveja, quan anaven galants a visitar-les sempre l'amagaven perquè ningú no la veiés. Quan tornava el seu pare del treball, tot era dir-li mal i omplir-li el cap que si la seva filla havia fet això o havia fet allò.

Tantes i tantes n'hi van fer que, desesperada, la pobra Ventafocs un dia se'n va anar de casa seva per posar-se a treballar de qualsevol feina mentre la mantinguessin, o a demanar caritat si no trobava feina. Camina que caminaràs, se li va fer de nit enmig del bosc i tota es va espantar per por que no li sortís alguna bèstia fera i no se la mengés. I heus ací que, quan més espantada estava, va veure allà lluny lluny una llumeta tota dolça que de mica en mica s'anava acostant. I quan va ésser a la seva vora va veure que era una velleta amb cara tota enriolada que li va parlar amb una veu que semblava baixada del cel, que la va consolar en la seva desventura i li va dir que ella, que era la Mare de Déu, no la desemparraria i que com a premi al molt que l'havien feta patir la seva madrastra i les germanastres tindria molta sort i fora molt feliç. I li va donar una avellana, una ametlla i una nou, i li digué que quan necessités alguna cosa trenqués una d'aquelles fruites i trobaria el que li convenia. I la Mare de Déu li va fer un petó a cada galta i se'n va anar bosc enllà.

L'endemà, quan es va fer de dia, la pobra Ventafocs, tota animada, es va posar en camí, sense saber pas on anava i, camina que caminaràs, va fer cap a una ciutat molt gran i molt bonica i va anar de porta en porta demanant feina, i pertot arreu li deien que no necessitaven pas ningú. Ja era fosc i vespre, enlloc no havia trobat feina ni havia menjat un senabre de res, i es va aturar davant d'un gran casalici que era la casa del senyor rei, i va pensar que potser el senyor rei que tenia tants criats i tantes criades en necessitaria alguna altra i la llogaria. Al senyor rei, quan la va veure tan mal vestida, li va fer llàstima i li va preguntar quina feina sabia fer, i ella tota vergonyosa va contestar que sabia ventar el foc. El senyor rei va cridar la cuinera major i li va dir que la prengués per ventar el foc. I així quedà llogada a casa del senyor rei.

I amb el mateix vestit de borres que portava, la pobra Ventafocs va anar a la cuina, va ben sopar i aquell vespre mateix va ventar el foc per acabar de fer el sopar de la gran gentada de familiars, convidats i criats de casa del

rei, tota cofoia i tota contenta d'haver trobat feina en una casa tan bona com aquella. I com que per fer tant de menjar per a tants convits i tantes festes com feien encenien unes foguerades que semblaven un infern, la Ventafocs venta que venta entre grans nuvolades de cendra que se li escampaven per tot el vestit, i si bruta i polsosa havia anat fins aleshores, més hi va anar d'aleshores endavant.

La Ventafocs estava molt contenta de viure a casa del senyor rei i de poder ventar el foc. I heus ací que quan feia molt de temps que feia de ventafocs, un dia el rei va celebrar una gran festassa que va durar tres dies, i cada dia va haver-hi un convit, més de set vegades més gran que tots els que solia donar el senyor rei, i després un gran ball dels més lluïts que mai s'haguessin vist. Per tota la casa del rei no es parlava d'altra cosa, tot era dir de la gran sort que tindrien les minyones donzelles que poguessin anar a algun d'aquells balls, puix que es deia que el rei, que era fadrí, cercava promesa i que escolliria la noia que més li agradés de les que anessin al ball. I heus ací

que a la Ventafocs li van venir moltes ganes d'anar-hi, però amb aquell vestit de borres que duia i encara tan brut de cendra que pertot arreu on passava en deixava un rastre, què és cas ni de pensar-hi.

Tot rumiant com s'ho podria fer per anar al ball, es va recordar de l'avellana, de l'ametlla i de la nou que li havia donat la Mare de Déu i que li havia dit que quan es trobés en alguna necessitat en trenqués una i hi trobaria remei. Ella va pensar que sí que l'era, una necessitat, aquell desig que tenia d'anar al ball. I quina en va fer: quan totes les criades eren a dormir, va treure l'avellana que tenia amagada sota d'una teula del sostre de les golfes on dormia. Ben d'amagat i ben a poc a poc perquè les altres no es despertessin, la va trencar i de dins li va sortir un vestit tot d'argent que lluia més que la lluna quan fa el ple. Amb el vestit hi anaven unes sabates, també d'argent, i set joies que brillaven com un sol, que no hi havia més que mirar: anell, cadena, collaret, manilla, tumbaga, rosicler i una agulla per al cap que no hi havia prou ulls per mirar-la. La Ventafocs es